

YEVROPA TOPONIMIYASI

Jo'raboyev Abdulmalik Doniyorjon o'g'li

Qo'qon davlat pedagogika instituti talabasi

ANNOTATSIYA. *Butun qit'adagi joy nomlarini o'rganuvchi Yevropa toponimiyasi mintaqa tarixi, madaniyati va til xilma-xilligi haqida chuqur ma'lumotga ega. Ushbu maqolada Yevropa toponimiyasining to'liq tavsifi berilgan, uning kelib chiqishi, evolyutsiyasi va ahamiyati o'rganilgan. U joy nomlarini shakllantirishga turli ta'sirlar, jumladan, mahalliy tillar, migratsiya, istilolar va madaniy almashinuvlarni o'rganadi. Bundan tashqari, maqola hududiy nizolar, mintaqaviy o'ziga xosliklar va ijtimoiy o'zgarishlarni tushunishda toponimikaning rolini o'rganadi. Turli Yevropa mintaqalaridagi misollarni tahlil qilib, u joy nomlarida kodlangan til, geografiya va inson tajribasi o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi. Oxir oqibat, ushbu maqola tarixchilar, tilshunoslar, geograflar va Yevropa ning o'tmishi va bugunining murakkab gobelenlarini ochishga qiziquvchilar uchun boy ma'lumot manbai sifatida Yevropa toponimiyasining ahamiyatini ta'kidlaydi.*

Kalit so'zlar: *Toponimika, joy nomlari, Yevropa , tarix, madaniyat, til xilma-xilligi, geografik kelib chiqishi, hududiy nizolar, mintaqaviy o'ziga xosliklar, ijtimoiy o'zgarishlar.*

Kirish. Yevropa toponimiyasi, joy nomlarini o'rganish, qit'aning xilma-xil madaniyati va landshaftlarini birlashtirgan lingvistik va tarixiy gobelen bo'lib xizmat qiladi. Alp tog'larining baland cho'qqilaridan tortib, O'rta yer dengizining sokin qirg'oqlarigacha bo'lgan Yevropa toponimlari ming yilliklar davomida odamlarning yashashi, ko'chishi, istilosi va madaniy almashinuvini aks ettiradi. Ushbu maqolada biz Yevropa toponimiyasining labirintiga sayohatga chiqamiz, uning kelib chiqishi, evolyutsiyasi va qit'aning boy tarixi va madaniy merosini ochishdagi ahamiyatini o'rganamiz.

Asosiy qism. Kelib chiqishi va evolyutsiyasi. Yevropa toponimiyasining

ildizlari o'tmishga borib taqaladi, qadimgi aholi o'zlarining atroflari, tajribalari va e'tiqodlari asosida geografik ob'ektlarni nomlagan tarixdan oldingi davrlarga borib taqaladi. Kelt, german, roman, slavyan va Boltiqbo'yi kabi mahalliy tillar landshaftda o'chmas iz qoldirib, uni til xilma-xilligi mozaikasi bilan muhrlab qo'ygan. Asrlar davomida migratsiya va istilolarning ketma-ket to'lqinlari Yevropa ga yangi tillar va madaniyatlarni olib keldi, uning toponimik gobelenini ma'no va ramziylik qatlamlari bilan boyitdi.

Ta'sir va omillar. Yevropa toponimiyasi lingvistik siljishlardan tortib siyosiy to'ntarishlargacha bo'lgan son-sanoqsiz ta'sir va omillar ta'sirida shakllangan. Mahalliy tillar ko'plab joy nomlari uchun asos bo'lib xizmat qiladi, bosqinlar va istilolar ko'pincha yangi til va madaniy me'yorlarning o'rnatilishiga olib keldi. Toponimikada diniy e'tiqodlar, xalq og'zaki ijodi va mifologiya ham muhim o'rin tutadi, ko'plab joy nomlarida qadimgi xudolar, avliyolar yoki afsonaviy shaxslarning izlari bor. Bundan tashqari, daryolar, tog'lar va o'rmonlar kabi geografik ob'ektlar ko'pincha joy nomlari uchun ilhom manbai bo'lib, odamlar va ularning tabiiy muhiti o'rtasidagi yaqin aloqani aks ettiradi. Tabiatning diqqatga sazovor joylaridan tashqari, shaharlar, shaharchalar va qishloqlar kabi inson tomonidan yaratilgan inshootlar ham toponimik landshaftga kiritilgan bo'lib, ular odamlarning yashash joyi va sivilizatsiyasining belgisi bo'lib xizmat qiladi.

Ahamiyati va talqini. Yevropa toponimiyasi qit'aning o'tmishi va buguni uchun oyna sifatida katta ahamiyatga ega. Joy nomlarini tahlil qilish orqali tadqiqotchilar tarixiy migratsiya, hududiy nizolar va madaniy o'zaro aloqalar haqida ma'lumot topishlari mumkin. Joy nomlari mintaqaviy o'ziga xoslikni shakllantirishda, mahalliy jamoalar o'rtasida tegishlilik tuyg'usini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Qolaversa, Yevropa toponimiyasi tarixiy silkinishlar va siyosiy o'zgarishlar sharoitida til va madaniy xilma-xillikning mustahkamligidan dalolat beradi. Joy nomlarini saqlash va o'rganish orqali biz Yevropa merosini belgilovchi tillar va madaniyatlarning boy gobelenini nishonlashimiz mumkin.

Xulosa. Yevropa toponimiyasi, butun qit'adagi joy nomlarini o'rganish, Yevropa ning tarixi, madaniyati va til xilma-xilligi haqida ma'lumot beruvchi ajoyib

sohadir. Yevropa toponimiyasining kelib chiqishi tarixdan oldingi davrlarga borib taqaladi, mahalliy tillar ko'plab joy nomlarini shakllantirgan. Asrlar davomida migratsiya, istilolar va madaniy almashinuv to'liqlari Yevropa ning toponimik landshaftini boyitib bordi, natijada tillar va madaniy ta'sirlarning mozaikasi paydo bo'ldi. Yevropadagi toponimikaga turli omillar, jumladan, lisoniy siljishlar, siyosiy o'zgarishlar, diniy e'tiqodlar va geografik xususiyatlar ta'sir ko'rsatadi. Joy nomlari ko'pincha tarixiy voqealarni, mifologik shaxslarni, odamlar va ularning atrof-muhit o'rtasidagi munosabatni aks ettiradi. Ular, shuningdek, mintaqaviy o'ziga xoslikni shakllantirishda va mahalliy jamoalar o'rtasida tegishlilik tuyg'usini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Yevropa toponimiyasi qit'aning o'tmishi va buguni uchun oyna sifatida katta ahamiyatga ega. Joy nomlarini tahlil qilish orqali tadqiqotchilar tarixiy migratsiya, hududiy nizolar va madaniy o'zaro aloqalar haqida ma'lumot topishlari mumkin. Bundan tashqari, Yevropa toponimiyasini saqlash va o'rganish qit'aning til va madaniy xilma-xilligini nishonlaydi, Yevropa merosini belgilaydigan tillar va madaniyatlarning boy gubelenini ta'kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Yevropa toponimiyasi: til bilan aloqaning ta'siri" Kerol Xough (2019)
2. "Joy nomlari, tili va anglo-sakson landshafti" Kerol Xough (2000)
3. Adam Ledgeway va Martin Maiden tomonidan tahrirlangan "Oksford ishqiy tillar bo'yicha qo'llanma" (2016)
4. Jorj R. Styuartning "Toponimiya: geografik nomlar bilimi, qonunlari va tili"-1975
5. "Toponomastika: usullar va istiqbollar" Piotr Kap va Tomas Vicherkievich tomonidan tahrirlangan (2016)
6. Jorj R. Styuartning "Ismlar va tarix: odamlar, joylar va narsalar" (1978)
7. Robert H. Sturgisning "Toponimikaga kirish: tamoyillar va terminologiya" (2010)
8. Kerol Xough va Daria Izdebska tomonidan tahrirlangan "Joy nomining o'zgarishi: yuz yillik metodologiya" (2017)
9. "Lingvistik landshaftlar: Tokiodagi shahar ko'p tilliligini qiyosiy o'rganish" Piter Beksaus (2007)